

ASPECTE METODOLOGICE DE PREGĂTIRE A COPIILOR PENTRU ȘCOALĂ PRIN FORMAREA COMPETENȚELOR ELEMENTARE DE ÎNVĂȚARE ȘI A ATITUDINILOR

Stela CEMORTAN

Institutul de Științe ale Educației

The training process of pre-school children for school is long-lasting and more important. It requires gradual formation of learning competencies and a positive attitude towards learning activity. The pedagogical experiment carried out by pre-school Education sector of I.S.E. has emphasized the need of it's gradual fulfillment.

Unul dintre obiectivele generale prevăzute de Teoria Noilor Educații lansată de ONU este pregătirea copiilor pentru școală prin formarea competențelor și a atitudinilor necesare.

În psihopedagogie e dovedit că acest proces are un caracter continuu: începe în copilăria timpurie și evoluează pe parcursul vieții. El influențează personalitatea omului și contribuie direct la formarea și dezvoltarea competențelor de cunoaștere, a atitudinilor și a personalității umane în general.

După cum susțin psihologii, personalitatea desemnează acele însușiri psihice globale (de ansamblu) care ies în evidență în cadrul raportului dintre individul uman și societate.

În perioada preșcolară dinamica formării personalității depinde de mulți factori și decurge neuniform. S-a dovedit că ea depinde în fond de gradul de dezvoltare a celor trei categorii de procese psihice: cognitive, afective și reglative. Prin interdependența lor, activității copilului preșcolar i se asigură o unicitate specifică, deoarece dezvoltarea personalității lui depinde mult de nivelul dezvoltării acelor procese, care contribuie indirect și la formarea competențelor de cunoaștere, de învățare.

Experimentul pedagogic, organizat de noi, ne-a convins că în procesul de pregătire a copiilor pentru activitatea de învățare, pe lângă alte cunoștințe, competențe și atitudini ce se formează în preșcolaritate, este necesar ca copiilor să li se formeze și *competențe de învățare*. Întru realizarea acestui scop un rol aparte îi revine procesului de însușire a cunoștințelor care cere și dezvoltarea operațiilor de gândire. Iar dezvoltarea operațiilor de gândire la vârsta copilăriei timpurii, după cum se știe, derulează conform legii generale de însușire și interiorizare a acțiunilor de orientare exterioară și se realizează prin intermediul activității fundamentale pentru această vârstă, celei de joc.

Familia și cadrele didactice, conform concluziilor cercetătorilor încadrați în experimentul pedagogic organizat în instituțiile preșcolare-pilot, în această perioadă de dezvoltare a copilului au un rol decisiv. Pe parcursul experimentului s-a evidențiat că în dependență de tipul acțiunilor, de faptul cum decurge interiorizarea lor, gândirea copilului, care opera până în prezent mai mult cu imagini, trece în vârsta preșcolară mare la operarea cu simboluri: cuvinte, cifre, litere etc. Concluzia noastră: fiecare copil trebuie pregătit pentru această etapă a vieții sale, prin care neapărat va trece, parcurgând o cale grea de la activitatea de joc la cea de învățare.

Deoarece activitatea de învățare, tipică vieții școlare, include procesul de lărgire a sferei de probleme accesibile gândirii logice, în vârsta preșcolară mare este necesar să se acorde o atenție deosebită *dezvoltării cognitive* a copilului, dezvoltare ce se află într-o strânsă dependență de însușirea cunoștințelor noi, care sunt prevăzute de Curriculumul școlii primare în general și al clasei I în special.

Experimentul pedagogic ne-a dovedit, de asemenea, că dobândirea cunoștințelor este una din condițiile obligatorii ale dezvoltării gândirii logice a preșcolarilor, iar competențele de învățare se dezvoltă la această vârstă treptat, în procesul de acumulare a cunoștințelor și formare, în baza lor, a competențelor și a atitudinilor de angajare (efective, practice).

Activitățile experimentale, efectuate în grădinițele de copii, ne-au demonstrat că în procesul formării competențelor de învățare elementare o parte din cunoștințe copiii le obțin nemijlocit în viața cotidiană (de la adulți), altă parte – prin activitatea și observațiile proprii și materialele didactice special pregătite pentru dânșii (jucării, jocuri, cărți și caiete didactice etc) care se cer reglate și orientate de către cei maturi.

Evident, numai lărgirea volumului de cunoaștere a copilului luată aparte nu poate stimula procesul de dezvoltare a gândirii lui, de dezvoltare intelectuală, nu-i poate forma comportamentul cognitiv. Acest lucru s-a confirmat și prin experimentul pedagogic efectuat de către cercetătorii din sector în grupele mari și pregăti-

toare. Pe parcursul anului ne-am convins, de asemenea, că unii copii la finele preșcolarității încă nu sunt în stare să asculte atent și să înțeleagă explicațiile educatorului, să însușească la timp cunoștințele predate de dânsul. Ei trebuie învățați să gândească creativ, să evidențieze acele legături și corelații, de care depinde succesul activității lor în viitor. Activitățile practice, efectuate în grădinițele experimentale, ne-au convins că numai atunci când copilul se joacă, experimentează și învață în mod independent, el însușește prin activitatea proprie cunoștințele necesare și le include în procesul ulterior de dezvoltare a gândirii sale, de formare a competențelor, folosindu-le pe viitor pentru soluționarea noilor sarcini, pentru formarea priceperii de a lucra în caietele didactice, de a opera cu simboluri. Iar „operarea cu simboluri”, după cum menționează psihologii, cere să se facă abstracție de obiectele reale, să se lucreze cu substituenți ai obiectelor, să se utilizeze tehnologiile „modelării”.

Necesitatea formării competențelor de învățare și concluziile la care am ajuns în urma experimentului pedagogic ne-au sugerat ideea elaborării unui set special de materiale didactice pentru preșcolari. Pe parcursul activităților experimentale ne-am convins că utilizarea caietelor didactice, a fișelor, a „Abecedarului preșcolarului”, tablourilor, imaginilor, jocurilor de masă și ale altor materiale în procesul lucrului contribuie la formarea gândirii logice, că gândirea, dezvoltată cu ajutorul simbolurilor, este o gândire logică. Or, dezvoltarea gândirii logice este o condiție obligatorie a procesului de pregătire a copilului pentru școală, de formare a competențelor de învățare. Formarea competențelor de învățare la copil depinde și de realizarea corectă a sarcinilor practice, cognitive, care necesită operații de gândire logică. Iar gândirea logică, la rândul ei, permite ca copilul să poată evidenția mai ușor legătura dintre aspectele principale ale situațiilor și însușirile obiectelor, fapt care are o importanță substanțială în formarea atitudinii pozitive față de activitatea de învățare în speță și a atitudinilor în general.

Cercetătorii din laborator au evidențiat că *competențele de învățare la debutul școlar* pot fi de diverse niveluri: *minim, intermediar sau avansat*. Ei au concluzionat că dacă pentru formarea competențelor de învățare un rol important îl au cunoștințele (informația) și capacitățile, apoi procesului de formare a competențelor și a atitudinilor trebuie să i se acorde o mai mare atenție, deoarece lor le aparține funcția decisivă. Importantă pentru noi a fost concluzia cercetătorului I.Frățilă care susține că „produsele proceselor psihice din categoria intelectului sunt imaginile psihice și ideile”. Probele practice ne-au convins, la rândul lor, că aceste produse psihice constituie informația pe care subiectul o are despre realitatea obiectivă sau, altfel spus, cunoștințele privitoare la această realitate.

Experimentele efectuate, prin activitățile de joc și de învățare, în scopul pregătirii copiilor pentru școală și a formării competențelor de învățare, ne-au demonstrat că pentru aceasta este necesară stabilirea unui coraport adecvat între procesele psihice din categoriile cognitive și cele ale afectivității. Dar, deoarece afectivitatea are drept componenți emoțiile, sentimentele și pasiunile, competențele de cunoaștere (de învățare) se formează prin intermediul unității realizate prin interdependența proceselor psihice concretizate prin existența convingerii. Iar psihologii susțin că convingerea este expresia implantării cunoștințelor (informației) în afectivitate, adică „expresia unei susțineri reciproce”.

Materialele didactice propuse de noi copiilor ne-au convins că în procesul formării comportamentului cognitiv și a competențelor de învățare, cunoștințele (informația) transmise copiilor, prin imagini, cărți, caiete trebuie să aibă un suport afectiv. Produsele afective, pe care le obțin copiii, de asemenea, au nevoie de un suport cognitiv adecvat, deoarece dacă nu există o îmbinare a suportului afectiv cu cel cognitiv cu greu se formează competențele, iar cele formate pot fi clasificate ca necorespunzătoare.

Am observat că atunci când există o unitate între procesele psihice intelectuale și cele afective, când competențele formate la nivel elementar se includ în procesul psihic reglativ, ele se concretizează în *existența atitudinii*, care este și ea un element fundamental în procesul educativ-instructiv. Expresia implicării, implantării convingerii în procesul psihic reglativ (îndeosebi în voință) formează atitudinea. Nu întâmplător psihologii susțin că „*atitudinea este expresia susținerii reciproce, adecvate, dintre convingere și procesul psihic reglativ – voință*”. De aceea, pentru a forma chiar la nivel elementar competențele de învățare, e necesară nu numai o pregătire intelectuală și afectivă a copilului, dar și o *pregătire volitivă*, care are ca suport o convingere adecvată, corespunzătoare ce îi formează o atitudine pozitivă față de învățare, îi educă curiozitatea și dorința de a învăța, dragostea de carte, îi formează activismul. Or, dacă atitudinea este prin ea însăși *activism psihic*, ea nu poate fi o formă a pasivității, deoarece în cazul pasivității este vorba de lipsă de atitudine.

În psihologie prin conceptul de atitudine se face trecerea de la psihic în sensul de activitate psihică la psihic în sensul de ansamblu al însușirilor de personalitate. Nu întâmplător I. Frățilă susține că atitudinea este de două tipuri:

1) atitudine de angajare (prin care subiectul trece la acțiunea efectivă, practică);

2) atitudine ca abținere (prin care subiectul nu trece la activitatea practică, nu întreprinde o acțiune prin care se atinge un obiectiv, se îndeplinește o anumită sarcină). În acest caz abținerea de a nu face ceva înseamnă un activism psihic situat la toate nivelurile posibile.

E cunoscută și concluzia psihopedagogilor că un individ uman, în cazul nostru un preșcolar format pentru activitatea practică de învățare, adică un individ uman cu adevărat civilizat este acela care dă dovadă atât de atitudini de angajare, cât și de atitudini de abținere. Deci, în scopul formării competențelor de învățare, copilul la debutul școlar, adică la finele preșcolarității, pe lângă un volum de cunoștințe și capacități trebuie să posede (la un nivel elementar) și atitudini de angajare și de abținere. Numai în atare cazuri putem aprecia pozitiv gradul de pregătire a copilului pentru școală, putem susține că preșcolarului i s-au format cele mai elementare competențe de învățare, bazele maturității școlare.

În concluzie putem menționa că experimentul pedagogic, realizat de către cercetătorii din sectorul Educație preșcolară, ne-a convins că procesul de formare a competențelor elementare de învățare în preșcolaritate:

- este un proces complicat și de lungă durată;
- el trebuie realizat treptat, pe parcursul preșcolarității în cadrul activităților practice cu obiective de joc, de comunicare și de învățare;
- acest proces cere dezvoltarea în ansamblu a sferelor motivaționale, intelectuale, emoționale și a voluntarității;
- condiția fundamentală a rezolvării cu succes a acestei probleme este parteneriatul familie – grădiniță – școală;
- realizarea eficientă a acestui proces cere cunoașterea și aplicarea tehnologiilor educaționale moderne de către adulții preocupați de procesul pregătirii preșcolarilor pentru școală (cadrele didactice și părinți).

Bibliografie:

1. Curriculumul educației și instruirii copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în R. Moldova / Coordonator: Cemortan S. - Chișinău: Cartier Educațional, 2007.
2. Curriculumul preșcolar. Educația și instruirea copiilor în grupele pregătitoare / Coordonator: Cemortan S. - Chișinău: Știința, 2000.
3. Frățilă I. Psihologia generală și educațională. - București: Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1993.
4. Cemortan S. Valențele educației preșcolare. - Chișinău: Stelpart, 2006.
5. Божович Л. Личность и её формирование в детском возрасте. - Москва: Просвещение, 1968.
6. Усова А. Обучение в детском садике. - Москва, 1981.

Prezentat la 23.06.2009